

Нікішина О. В.

д.е.н., с.н.с., головний науковий співробітник відділу ринкових механізмів та структур

*ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»
м. Одеса, Україна*

Носова Н. І.

*провідний інженер відділу ринкових механізмів та структур
ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»
м. Одеса, Україна*

МАРКЕТИНГОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАЄКТОРІЇ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ОВОЧЕВИХ КУЛЬТУР В УМОВАХ ВІЙНИ

Ринок овочевих культур (далі – ОК) є одним зі стратегічних аграрних ринків України, що забезпечує її продовольчу безпеку. Ринок ОК має нереалізований природно-ресурсний потенціал стійкого розвитку, який в сучасних умовах поступово руйнується. Внаслідок війни було втрачено понад 25 % доступних посівних площ і понад 70 % зрошуваних земель. Україна залишається нетто-імпортером овочів, що є свідченням неефективного використання власного ресурсного потенціалу та відсутності механізмів збалансованого імпортозаміщення на релевантному ринку [1].

У воєнний час траєкторія розвитку ринку ОК змінилися внаслідок трансформаційного впливу ризиків і загроз, як-от: окупація територій, руйнування виробничого і ресурсного потенціалу, овочесховищ, сільгосптехніки, порушення логістичних ланцюгів і технологічних процесів, мінування земель тощо. В умовах війни значно посилюється вплив імпорту на функціонування ринку ОК, що обумовлює доцільність маркетингового дослідження його зовнішньоекономічної сфери. Динаміка експортно-імпортних поставок ОК в Україну в мирний та воєнний час наведена в таблиці 1.

У 2022 р. порівняно з 2021 р. обсяг експорту всієї групи овочевих культур у вартісному вимірі зменшився на 67 % за одночасного зростання імпорту на 48,6 %, що обумовило майже подвійне зростання від'ємного сальдо зовнішньої торгівлі – з -177,8 до -311,6 млн. дол. (див. табл. 1). У 2023 р. відбувається збільшення експортних поставок ОК на 19,3 %, однак у наступному році їх обсяг знижується на 34 % за одночасного скорочення імпорту на 11 %. У 2024 р. порівняно з 2023 р. зросли обсяги експорту цибулі, капусти, салату та моркви, також майже в 4 рази збільшився імпорт картоплі.

**Динаміка експорту-імпорту овочевих культур в Україну в мирний і
воєнний час., тис. дол.***

Овочеві культури	УКТ ЗЕД	2021	2022	2023	2024	2022 у % до 2021	2024 у % до 2023
<i>A</i>	<i>I</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
Експорт							
1. Картопля	701	3878	4417	5759	534	113,9	9,3
2. Помідори	702	5273	833	1711	303	15,8	17,7
3. Цибуля	703	4883	288	637	3589	5,9	563,4
4. Капуста	704	2406	877	46	255	36,5	554,3
5. Салат-латук і цикорій	705	8	5	4	7	62,5	175,0
6. Морква, буряк	706	3476	214	325	389	6,2	119,7
7. Огірки	707	5745	1613	2483	1177	28,1	47,4
8. Овочі бобові	708	6656	49	180	57	0,7	31,7
9. Інші овочі	709	8683	5239	5009	4366	60,3	87,2
Всього	X	41008	13535	16154	10677	33,0	66,1
Імпорт							
1. Картопля	701	42248	8641	6631	26361	20,5	397,5
2. Помідори	702	63694	89182	116804	113416	140,0	97,1
3. Цибуля	703	15659	65443	63074	25168	417,9	39,9
4. Капуста	704	12316	32758	29554	24123	266,0	81,6
5. Салат-латук і цикорій	705	14993	10388	17836	17851	69,3	100,1
6. Морква, буряк	706	2418	30046	19094	6049	у 12,4 р.	31,7
7. Огірки	707	22581	42358	33951	31812	187,6	93,7
8. Овочі бобові	708	54	19	16	5	35,2	31,3
9. Інші овочі	709	44889	46282	56817	61029	103,1	107,4
Всього	X	218852	325117	343777	305814	148,6	89,0
Сальдо (+,-)							
1. Картопля	701	-38370	-4224	-872	-25827	X	X
2. Помідори	702	-58421	-88349	-115093	-113113	X	X
3. Цибуля	703	-10776	-65155	-62437	-21579	X	X
4. Капуста	704	-9910	-31881	-29508	-23868	X	X
5. Салат-латук і цикорій	705	-14985	-10383	-17832	-17844	X	X
6. Морква, буряк	706	1058	-29832	-18769	-5660	X	X
7. Огірки	707	-16836	-40745	-31468	-30635	X	X
8. Овочі бобові	708	6602	30	164	52	X	X
9. Інші овочі	709	-36206	-41043	-51808	-56663	X	X
Всього	X	-177844	-311582	-327623	-295137	X	X

* Джерело: розраховано авторами за даними Державної митної служби України [2].

За досліджуваний період тільки бобові овочі мали позитивний зовнішній баланс. У воєнний час від'ємне сальдо зросло внаслідок постійного нарощування імпорту. Коефіцієнт покриття імпорту експортом для всієї товарної групи ОК скоротився з 18,7 % в 2021 р. до 3,5 % в 2024 р., сигналізуючи про посилення імпортозалежності релевантного ринку в умовах війни. Вітчизняний ринок ОК масового попиту насичувався, головним чином, за рахунок імпортних поставок, що свідчить про втрати ринкової доданої вартості, як внутрішнього ресурсу відродження національної економіки.

У структурі українського експорту ОК у 2022-2023 рр. домінувала картопля (33-36 %), у 2024 р. її частка скоротилася до 5 % (таблиця 2). Головними експортними культурами в 2024 р. стали цибуля (33,6 %), огірки (11 %), інші овочі (40,9 %). Основними країнами-імпортерами вітчизняної цибулі були Румунія (58,2 % в 2024 р.), Молдова (9,8 %) і Польща (8,5 %). Головні напрями експорту огірків пролягали до Естонії (46,7 %), Польщі (36,9 %) та Молдови (9 %) [2]. Слід відзначити, що в 2021 р. товарна структура експорту ОК була іншою: бобові овочі посідали перше місце з часткою 16,2 %, огірки та помідори – друге й третє місця відповідно із частками 14 і 12,9 %. У воєнний час найбільш вагомою структурною зміною експорту овочів стало збільшення питомої ваги цибулі на 21,7 % за рахунок скорочення частки бобових овочів на 15,7 %, помідорів – на 10 %, картоплі – на 5 %.

Таблиця 2

Товарна структура експорту-імпорту овочевих культур у мирний і воєнний час, %*

Овочеві культури	Експорт					Імпорт				
	2021	2022	2023	2024	Зміни (4-1)	2021	2022	2023	2024	Зміни (9-6)
<i>A</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>	<i>10</i>
1. Картопля	9,5	32,6	35,7	5,0	-4,5	19,3	2,7	1,9	8,6	-10,7
2. Помідори	12,9	6,2	10,6	2,8	-10,0	29,1	27,4	34,0	37,1	+8,0
3. Цибуля	11,9	2,1	3,9	33,6	+21,7	7,2	20,1	18,3	8,2	+1,1
4. Капуста	5,9	6,5	0,3	2,4	-3,5	5,6	10,1	8,6	7,9	+2,3
5. Салат-латук і цикорій	0,0	0,0	0,0	0,1	+0,1	6,9	3,2	5,2	5,8	-1,0
6. Морква, буряк	8,5	1,6	2,0	3,6	-4,8	1,1	9,2	5,6	2,0	+0,9
7. Огірки	14,0	11,9	15,4	11,0	-3,0	10,3	13,0	9,9	10,4	+0,1
8. Овочі бобові	16,2	0,4	1,1	0,5	-15,7	0,0	0,0	0,0	0,0	X
9. Інші овочі	21,2	38,7	31,0	40,9	+19,7	20,5	14,2	16,5	20,0	-0,6

*Джерело: розраховано авторами за даними Державної митної служби України [2].

У товарній структурі імпорту ОК домінують помідори (37,1 % в 2024 р.), огірки (10,4 %) та картопля (8,6 %); у 2021 р. ці види культур теж переважали в імпортних поставках (див. табл. 2). У 2024 р. майже 72 % помідорів в Україну імпортувала Туреччина (81,5 тис.т), 11 % – Польща, 4,3 % – Нідерланди, 3,8 % – Іспанія. Головними країнами-імпортерами огірків в

Україну були Туреччина (87,4 % в 2024 р.), Іспанія (3,3 %), Польща (3,2 %) та Нідерланди (1,8 %) [2]. У воєнний період найбільш вагомою структурною зміною імпорту стало зменшення питомої ваги картоплі на 10,7 % на фоні зростання часток інших культур, зокрема, помідорів на 8 %. Результати маркетингового дослідження свідчать про посилення імпортозалежності вітчизняного овочевого ринку.

На підставі проведеного аналізу можна узагальнити наслідки впливу війни на стан функціонування стратегічного овочевого ринку України (рис. 1). Наслідки впливу війни на функціонування вітчизняного ринку овочевих культур проявляються через зміну його територіальних меж, регіональної та суб'єктної структури виробництва внаслідок релокації підприємств, зокрема, в центральні та західні регіони, коливання обсягів виробництва і посівних площ культур у перший і другий воєнні роки, скорочення ємності ринку через міграцію населення, цінову волатильність і зменшення економічної доступності продукції для населення, сезонність імпортних поставок і посилення імпортозалежності ринку в воєнний час (див. рис. 1).

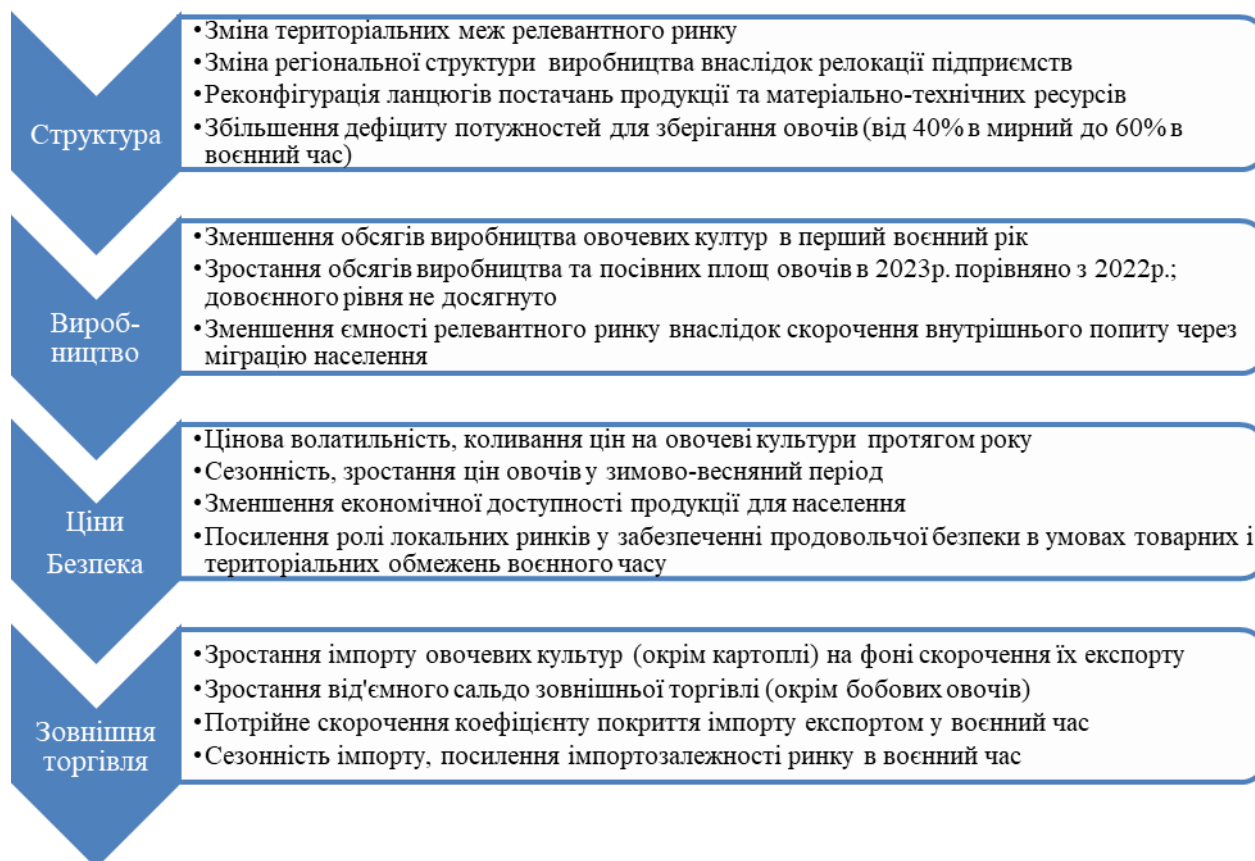

Рисунок 1. Вплив війни на функціонування українського ринку овочевих культур*

*Розроблено авторами на підставі проведеного аналізу.

Стратегічними напрямками імпортозаміщення на ринку ОК в повоєнний період є будівництво тепличних господарств з цілорічним виробничим процесом та сучасних овочесховищ з подовженими термінами зберігання продукції. Переваги таких теплиць полягають у можливості збирання врожаїв

вподовж всього року, реалізації продукції в період найвищих споживчих цін, залученні працівників на постійній основі. Слід зазначити, що будівництво сучасних тепличних комплексів є одним зі стратегічних завдань проєкту 5.3. «Плодоовочева Україна» Нової аграрної політики.

Список використаних джерел:

1. Nikishyna, O.V., Nosova N.I., Tarakanov, M.L. Analysis of the functioning trends of the vegetable market of Ukraine in the conditions of war. *Economic Innovations*. 2024. Vol. 26. № 3 (92). P.77-90. [https://doi.org/10.31520/ei.2024.26.3\(92\).77-90](https://doi.org/10.31520/ei.2024.26.3(92).77-90)
2. Офіційний сайт Державної митної служби України. Митна статистика. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri> (дата звернення: 2.04.2025).

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

**КАФЕДРА МАРКЕТИНГУ ТА МІЖНАРОДНОЇ
ТОРГІВЛІ**

МАРКЕТИНГ ТА ЛОГІСТИКА В АГРОБІЗНЕСІ

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

V МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

присвяченої 127-річчю заснування
Національного університету біоресурсів і природокористування України

10-11 квітня 2025 року

м. Київ

УДК 658.5/.8:631.1

ББК 65.4

М 25

Збірник тез доповідей укладено за матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції «Маркетинг та логістика в агробізнесі», присвяченої 127-річчю заснування Національного університету біоресурсів і природокористування України, яка відбулась на кафедрі маркетингу та міжнародної торгівлі факультету аграрного менеджменту 10-11 квітня 2025 року, м. Київ, Україна.

Редакційна колегія:

Бондаренко В. М., доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри маркетингу та міжнародної торгівлі НУБіП України;

Ромат Є. В., д. держ. упр., професор, професор кафедри реклами та зв'язків з громадськістю Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Голова Спілки рекламистів України;

Соколюк К. Ю., кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник Державної установи «Інститут ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України»;

Рябчик А.В. кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу та міжнародної торгівлі НУБіП України.

Маркетинг та логістика в агробізнесі: збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції. За ред. Бондаренка В.М. та Рябчик А.В. Київ: Вид-во НУБіП України. 2025. 173 с.

За зміст наукових праць, достовірність наведених фактів і статистичних матеріалів, прізвищ та цитат, оформлення відповідальність несуть автори

ISBN 978-617-8368-22-7

Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2025
© Кафедра маркетингу та міжнародної торгівлі, 2025